

OMISTAJA-hankkeessa tullaan järjestämään myös pellonpiennartilaisuuksia – ja niitä pidetään tärkeänä, jotta erilaiset näkemykset tulevat huomioituksi ja ymmärretyksi. Kuva Perälän tilalta Humppilasta, missä kolmisenkymmentä maanviljelijää kokoontui

kesäkuussa 2024 tutustumaan peltojen vesienhallintamahdollisuuksiin. Tapahtuman järjestivät KVVY Yhdistyksen Yhteistyöllä Loimijoki kuntoon III -hanke ja ProAtria Etelä-Suomi. Kuva Janne Pulkka, KVVY Yhdistys.

Ojitusyhteisöt osana laajempaa vesienhallintaa

Suomessa arvioidaan olevan noin 15–20 000 ojitusyhteisöä. Ojitusyhteisöjä perustettiin lähinnä 1940–70-luvuilla, jolloin ojia kaivettiin erityisen paljon maa- ja metsätalousmaiden kuivattamiseksi ja niiden tuottavuuden parantamiseksi. Vaikka valtaosa ojitusyhteisöistä on nykyään niin sanotusti uinuvia, yhteisöt velvoittavat edelleen monia

kiinteistöjä huolehtimaan lähialueiden ojista. Ojitusyhteisöjä voisi vesienhallinnan ohessa kuitenkin hyödyntää myös paremmin ympäristön- ja vesien-suojelun tavoitteiden edistämiseksi sekä ilmastomuutokseen varautumisessa. Niiden avulla olisi mahdollista suunnitella erilaisia kunnostustoimia laajemmin valuma-alueilla.

Jotta alavia peltoalueita olisi mahdollista viljellä, on viranomaisten toimesta aikaan perustettu ojitusyhteisöjä (ent. ojitusyhtiö tai perkausyhtiö). Ojitusyhteisön jäseniä ovat kaikki ojitukselta kuivattamiseksi saavat kiinteistöt. Perustettujen ojitusyhteisöjen olemassaolo ei lakkaa, vaikka toimintaa ei olisi ollut vuosikymmeniä – ja periaatteessa kiinteistön omistaja voi tietämättään olla ojitusyhteisön jäsen. Vanhat, uinuvatkin ojitusyhteisöt ovat edelleen oikeustoimikelpoisia.

Ojitusyhteisöillä on edelleen veloitteita: ne velvoittavat monia ojista hyötyvien maa-alueiden, niin sanottujen hyötyalueiden, kiinteistöjä ylläpitämään ja kunnostamaan hallinnoimiaan ojia.

Vesienhallinnan tarpeet ja tavat muuttuvat tiedon lisääntyessä ja ilmaston muuttuessa

Ojitusten kunnostaminen tulee yleensä puheeksi, kun pellot vettyvät tai vesi ei kulje ojassa – tai sitä kulkee liikaa. Tällaista tapahtuu luonnollisista syistä: esimerkiksi ympäröivä maa on ajan saatossa painunut tai ojat ovat liettyneet, tukkeutuneet tai sortuneet. Usein myös tierummut ovat syystä tai toisesta liian korkealla peltojen edellyttämään kuivatustasoon nähden. Lisäksi lämpenevä ilmasto sekä yhä lisääntyvät sään ääri-ilmiöt vahvistavat jo olemassa olevia ongelmia ja tuovat myös uusia. Valumien määrät kasvavat jatkuvasti,

ja hyvää huonommassa tilassa olevien vesialueiden määrä uhkaa jopa kasvaa.

Aikaisemmin ojituksia tehtiin ihmisen näkökulmasta: helpottamaan maa-alueiden käyttöönottoa, parantamaan ihmisen käyttöönsä valjastamien maiden tuottoa ja johtamaan vettä tehokkaasti pois pelloilta ja metsistä. Nykyään myös vesien- ja luonnon monimuotoisuuden huomioiminen vesienhallinnassa on olennaista. Luonnon monimuotoisuuden ei haluta ainoastaan säilyvän, vaan sitä halutaan pikemminkin lisätä. Keinoja on monia: uomia pyritään kunnostamaan kaksitasouomiksi tai tulva-alueita voidaan palauttaa. Uoman luontaisen mutkittelun säilyttäminen tai lisääminen hidastaa osal-

taan veden kulkua. Lisäksi veden virtaamaa voidaan hidastaa luonnonmukaisten pohjakynnysten avulla, jos uoman korkeuserot mahdollistavat sen. Pohjakynnysten avulla voidaan myös vähentää mahdollisia eroosiohaittoja. Uomakunnostusten yhteydessä on lisäksi mahdollista laajemmin pohjata vesienhallinnan mahdollisuuksia esimerkiksi kosteikkojen avulla.

Ojitusyhteisöjen toiminnan laajeneminen hyötyalueelta valuma-alueelle

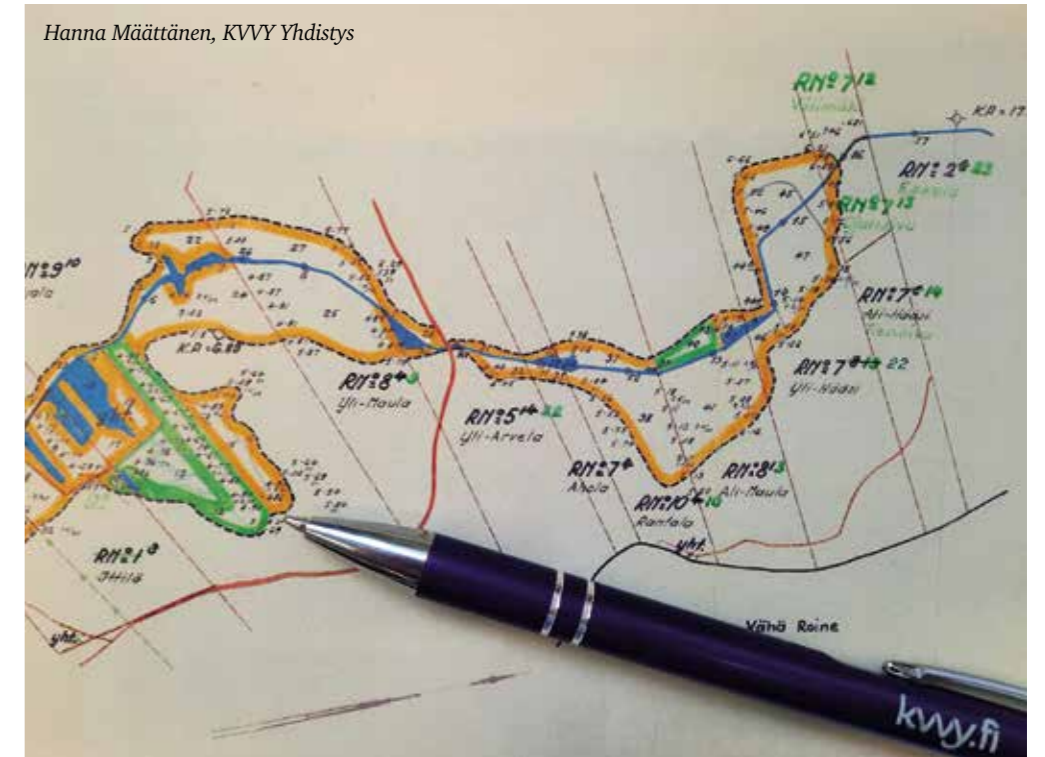
Ojitusyhteisöt ylläpitävät tärkeitä vesienhallintarakenteita, ja yhteisöjen avulla niitä on mahdollisuus kehittää vastaamaan paremmin paitsi ihmisen myös vesistöjen ja luonnon tarpeita. Parempaa vesienhallintaa tarvitaan myös torjumaan ja ennaltaehkäisemään ilmaston lämpenemisen aiheuttamia haasteita.

Ojitusyhteisöjen avulla on mahdollista tarkastella vesienhallintaa laajemminkin kuin vain ojaverkoston hyötyalueella. Vaikka yhteisö on keskittynyt ojan tai ojaverkoston ympärille, ojitusyhteisön jäsenet voivat omistaa maa-alueita myös kauempana, jolloin nekin voisi olla mahdollista saada mukaan kokonaisvaltaiseen tarkasteluun. Laajemman alueen tarkastelu lisää mahdollisuuksia ratkaista varsinaisen hyötyalueen ongelmia myös sen ulkopuolella – esimerkiksi kauempana metsäalueilla toteutettavat vesienhallintaratkaisut, kuten suon ennallistaminen, putkipadot tai kosteikon rakentaminen, voivat helpottaa tilannetta myös varsinaisella hyötyalueella. Olennaista on, kuinka kokonaisvaltaisesti vettä voidaan pidättää valuma-alueilla eri toimenpiteiden avulla.

Ojitusyhteisön myötä on siis mahdollista löytää yhteisiä ratkaisuja entistä laajemman alueen vesienhallintaongelmien ratkaisemiseksi, ja samalla löytää jälleen yhteisön yhteisöllisyys: hoidamme yhdessä näitä asioita, vahvistamme samalla luonnon monimuotoisuutta, huomioimme vesistöt ja varaudumme ilmastomuutoksen aiheuttamiin haasteisiin.

OMISTAJA-hankkeessa aktivoitetaan ojitusyhteisöjä vesien- ja luonnonhoitoon

Kokemäenjoen vesistön vesien- ja luonnonhoitoon ry:n OMISTAJA-hankkeen toiminta perustuu siihen, että myös valuma-alueiden ojitusyhteisöt aktivoitetaan mukaan maa- ja vesialueiden omistajien rinnalle vesienhoitotyöhön.

”Kun ojitusyhteisöt otetaan mukaan hankkeeseen, on koossa jo melkoinen määrä potentiaalisia yhteistyökumppaneita”, hankejohtaja Janne Pulkka KVVY Yhdistyksestä toteaa.

”Yhteisöjen myötä meillä on mahdollisuus keskustella yhdellä kertaa useamman maanomistajan kanssa. Yhdessä myös löydämme vesienhallintarakenteista mahdollisimman paljon hyötyjä maanomistajille. Hyödyt ja yhteisesti määritetyt tavoitteet vievät valuma-alueittain koko vesienhallinnan työtä roimasti eteenpäin ja lisäävät alueellisesti yhteisöllisyyttä.”

OMISTAJA-hanke sijoittuu Kanta- ja Päijät-Hämeen alueelle, missä arvioidaan olevan noin 2200 ojitusyhteisöä, joista 20 prosenttia on aktiivisia ja loput uinuvia. Hankkeessa aktivoitetaan ja ohjataan uinuvia yhteisöjä käynnistämään toimintansa uudelleen.

Hankkeen asiantuntijoiden avulla voidaan kartoittaa kunnostukseen soveltuvat kohteet alueella. Osa hankealueesta on hyvin pelto- ja metsävaltaista, ja näiltä alueilta tuleva kuormitus on usein merkittävin kuormitustekijä. Hankkeessa edistetään ensisijaisesti hyvää huonommassa tilassa tai tilaltaan uhattuna olevien vesimuodotumien valuma-alueille kohdentuvia kunnostustoimia.

Hyvin valmistellut suunnitelmat helpottavat teknistä suunnittelua ja rahoitusta

Kun aluetta tarkastellaan laajemmin ja

toimia suunnitellaan vuorovaikutuksessa vesienhoitoa ohjaavien tahojen, paikallisten omistajien ja verkostojen kanssa, on mahdollista löytää paikat, joissa vesien tilaan voidaan vaikuttaa eniten. Toiminnan kautta hyödyt saadaan myös parhaiten kohdennettua maanomistajien käyttöön.

”Priorisoimalla toimia maankäyttö- ja vesienhoitoa ohjaavien tahojen, paikallisten omistajien ja verkostojen kanssa, on mahdollista löytää paikat, joissa vesien tilaan voidaan vaikuttaa eniten. Toiminnan kautta hyödyt saadaan myös parhaiten kohdennettua maanomistajien käyttöön.”

Selkeästi rajatut kunnostuskohteet ja niiden priorisointi sekä kunnostuskohteista laadittu tiivis toteutus suunnitelma valuma-alueiden ja vesistöjen seuraavien vuosien kunnostus- ja hoitotoimenpiteistä helpottaa toimenpiteiden teknistä suunnittelua ja auttaa myös osaltaan rahoittajaa. Se, että työtä on pohjustettu vuorovaikutuksessa laajasti paikallisten yhteisöjen kanssa, on etu, kun toimenpiteille haetaan myöhemmin rahoitusta toteutukseen. Sitä hankkeessa myös Pulkan mukaan tavoitellaan.

”On ajateltu, että tämä työ tarjoaa myös rahoittajalle työkalun, jonka avulla pystyy myöhemmin kohdentamaan avustukseen tarkoitettuja varoja tunnistetuille vesienhallintarakenteille.”

Hanna Määttä
Kokemäenjoen vesistön
vesien- ja luonnonhoito ry